

SAKSBEHANDLER
May Britt Håbjørg, Bård Langvandslien og Kaare
Stang

INNVALGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
14/02424-1

DERES REF.

DERES DATO

ARK. B - Bygninger

VÅR DATO
28.11.2014

Adresseliste

Bogstad gård med plasser og kulturlandskap - gnr./bnr.: 13/1, 13/3, 13/36, 27/50, 27/2751, 27/2752 og 27/2753, Oslo kommune - vedtak om fredning med hjemmel i lov om kulturminner § 15 og § 19, jf. § 22.

Vi viser til fredningsforslag for Bogstad gård med plasser og kulturlandskap, gnr./bnr. 13/1, 13/3, 13/36, 27/50, 27/2751, 27/2752 og 27/2753 i Oslo kommune, datert 10.6.2014. Forslaget har vært på høring hos berørte parter og instanser og er revidert etter offentlig høring og ytterligere revidert etter politisk behandling i Oslo kommune. På grunnlag av dette fattet Riksantikvaren følgende vedtak:

Vedtak

Med hjemmel i Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 og § 19 jf. § 22, freder Riksantikvaren Bogstad gård med plasser og kulturlandskap, gnr./bnr. 13/1, 13/3, 13/36, 27/50, 27/2751, 27/2752 og 27/2753 i Oslo kommune.

Bogstad gård. Foto: Dagfinn Rasmussen © Riksantikvaren, 14.10.14

Omfanget av fredningen

Fredningen etter kulturminneloven (kml) § 15 omfatter anlegg, herunder areal, objekter, konstruksjoner, strukturer og vegetasjon. Fredningen etter kml § 19 omfatter et område bestående av innmark, utmark og vann.

Arealet som fredes strekker seg fra Peder Ankers plass i sør og nordover på begge sider av Sørkedalsveien forbi Strøm. Den østlige fredningsgrensen går vest for Bogstad camping og terrasseblokkene i Olav Bulls vei. Den fortsetter øst for Byveien til Strømsbråten. Videre fra Strømsbråten er fredningsgrensen satt ved eiendomsgrensen for gnr./bnr. 13/36 forbi Jordbråten. I vest strekker området seg ut i Bogstadvannet og følger Sørkedalselvas bredd nordover. Området er vist på kartet på side 4.

Arealet er på totalt 1472 daa, fordelt på 451 daa fredet som anlegg etter § 15 og 1021 daa fredet som område etter kml § 19.

Fredningen etter kml § 15 omfatter følgende bygninger, konstruksjoner, strukturer, vegetasjon og areal:

Kategori A. Bygninger med fredning av eksteriør og interiør, jf. kml § 15

- Fiskerhytten – bygningsnr.: 81839115
- Ishus – bygningsnr.: 81556881
- Stabbur – bygningsnr.: 81556903
- Smie – bygningsnr.: 80961367
- Markalåven – bygningsnr.: 80960875
- Strøm, sammenbygd bryggerhus og uthus – bygningsnr.: 80959923

Kategori B. Bygninger med fredning av eksteriør og hovedkonstruksjoner, samt bygningsdeler og interiør eldre enn 1940, jf. kml § 15

- Bogstad gård, hovedbygning¹ (deler som ikke ble fredet i 1924) - bygningsnr.: 80960816
- Østre portstue – bygningsnr.: 80959664
- Vestre portstue – bygningsnr.: 80959672
- Kjeller under Gata – bygningsnr.: 80780184
- Maskinlåve – bygningsnr.: 81556938
- Gartnerbolig – bygningsnr.: 80959737
- Forvalterbolig, uthus – bygningsnr.: 80959729
- Nordre Skuggen, våningshus – bygningsnr.: 80959826
- Nordre Skuggen, uthus – bygningsnr.: 80959818
- Søndre Skuggen, våningshus – bygningsnr.: 80959788
- Strømsbråten, våningshus – bygningsnr.: 80959834
- Strømsbråten, nordre uthus – bygningsnr.: 80959850
- Strøm, våningshus – bygningsnr.: 80959907
- Bogstad skole – bygningsnr.: 80960743
- Bogstad skole, uthus – bygningsnr.: 81554587

Kategori C. Bygninger med fredning av eksteriør, jf. kml § 15

- Hagepaviljongen – ikke oppført med bygningsnr.
- Murhus med fyrrom for veksthus – bygningsnr.: 81556911
- Gata – bygningsnr. 80780184
- Gartnerbolig, uthus – bygningsnr.: 80959745

¹ Med hovedbygning menes i denne sammenheng de sammenbygde bygningene rundt tunet, bestående av hovedbygning, sidefløyer og uthusfløy.

- Forvalterbolig (Smiebakken) – bygningsnr.: 80959710
- Jegersborg, våningshus - bygningsnr.: 80959753
- Jegersborg, uthus – bygningsnr.:80959761
- Søndre Skuggen, uthus – bygningsnr.: 80959796
- Strømsbråten, søndre uthus – bygningsnr.: 80959842
- Strømsbråten, arbeiderbolig – bygningsnr.: 80959869
- Murmesterstua, våningshus – bygningsnr.:81554498
- Murmesterstua med, uthus – bygningsnr.: 81554501
- Strøm, uthus med utedoer – bygningsnr.: 80959915

Kategori D. Parken og hagen ved Bogstad gård, jf. kml § 15

- *Parken avgrenses av Bogstadvannet fram til Fiskerhytten, i nord fra Fiskerhytten til hovedbygningens vestre fløy, og fra hovedbygningens østre fløy og videre langs Privatveien ned til Bogstadvannet.*
- *Hagen omfatter den tidligere nyttehagen (kjøkkenhagen) ved Bogstad gård. Den avgrenses av Privatveien (hovedoppkjørsel) i sør, Gata i nordvest og Sørkedalsveien i nord. Hagens avgrensning i øst følger kart over Bogstad fra 1867.*

Kategori E. Andre hager, badeplassen og grøntanlegg for øvrig, jf. kml § 15

- *Hager knyttet til boligene omfatter bl.a. hagen ved Østre og Vestre portstue, Søndre og Nordre Skuggen, Strømsbråten, Murmesterstua, Strøm, Bogstad skole, Jegersborg, Forvalterboligen, Gartnerboligen og Agronomleiligheten på Bogstad gård.*
- *Badeplassen mellom Bogstad gård og Bogstad camping, avgrenset av Sørkedalsveien i øst – se kart.*

Kategori F. Alleer, trekker, sentrale solitære og/eller gamle trær, jf. kml § 15

- *Denne kategorien omfatter alle alleer, trekker og sentrale solitære og/eller gamle trær innenfor området (se kart). Inkludert i dette er bl.a. alleen nordover langs Sørkedalsveien fra portstuene og alleen fra Bogstad gård langs Gamle Sørkedalsvei ned til bekken ved Maskinlåven, trekkeren med styvede trær av lønn ved Nordre Skuggen og bjørkerekkene langs Byveien.*

Kategori G. Resterende vegetasjonsdekte arealer og dyrka mark, jf. kml § 15

- *Denne kategorien omfatter resterende vegetasjonsdekte arealer og dyrka mark innenfor området (se kart). Dette inkluderer kollen med utsikt til hovedbygningen ved Bogstad gård. Utsiktskollen ligger mellom Bogstad camping og badeplassen, og inngår i Bogstad Skogpark². Områdene mellom Sørkedalsveien og Jegersborg inngår også i kategori G. I tillegg omfatter denne kategorien arealer på vestsiden av Sørkedalsveien, mellom badeplassen og hagen på Bogstad, samt arealer nord for Gata til Christiania Roklubs lokaler.*

Kategori H. Gårds plasser, veier, steingjerder, dammer med demninger, samt andre konstruksjoner som støttemurer, ruiner, broer, brønn, kalkovn m.m., jf. kml § 15

- *Denne kategorien omfatter alle gårds plasser, veier, steingjerder, dammer med demninger og damhus, samt andre konstruksjoner som støttemurer, ruiner, broer, brønner, rester av kalkovn ved Markalåven, m.m.*

Kategori I. Innmark, utmark og vann, jf. kml § 19

- *Denne kategorien omfatter alle arealer som fredes etter kml § 19 (se kart side 4).*

² Bogstad Skogpark ligger i hovedsak mellom Sørkedalsveien og Byveien. Utstrekningen av Bogstad Skogpark er vist på kart i dokumentet «Bogstad Skogpark. Skjøtselsplan. Anno 2012», utarbeidet av Oslo kommune.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare Bogstad gård som det sentrale anlegget i Bogstadgodset, et unikt anlegg med en storhetstid fra ca. 1750 til 1955. Bogstadgodset er dessuten et sentralt historisk sted for begivenhetene knyttet til tiden rundt 1814. Fredningen skal sikre kulturhistoriske verdier knyttet til anlegget som helhet. Fredningen skal sikre de materielle sporene etter godseiere, ansatte, husmenn og arbeidsfolk, og gi mulighet for en forståelse av næringsgrunnlag, drift og livsførsel ved Bogstad. Fredningen skal ivareta de historiske verdiene knyttet til Bogstadgodset som en kompleks sosial struktur. Et helt lite samfunn med ulike arbeidsfunksjoner og sosiale sjikt – et materielt avtrykk av det norske standssamfunnet.

Fredningen skal sikre at helheten ved anlegget ivaretas. Derfor omfatter fredningen ulike enkeltbygninger som boliger for godseiere og ansatte, uthus, driftsbygninger, portstuer, husmannsplasser, skole, samt Markalåven. Videre skal fredningen sikre bygningenes funksjonelle og arkitektoniske sammenheng. Kulturlandskapet med park, hager og tun skal tas vare på. Konstruksjoner og anlegg som bl.a. alleer, veier, steingjerder, damanlegg osv. i vassdrag, samt innmark og utmark inngår i fredningen. Naturlige og anlagte utsikter innenfor anlegget, samt vegetasjon som fredes, skal bevares.

Fredningen av området rundt og mellom hovedgården, øvrig bygningsmasse, konstruksjonene og de gamle ferdseisårene skal sikre virkningen av enkeltobjektene i miljøet. Fredningen skal sikre muligheten for å oppleve dem som deler av et større sammenhengende anlegg.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

Kategorisering av ulike objekter og arealer innenfor området som er fredet:

- A. Bygninger med fredning av interiør og eksteriør, jf. kml § 15
- B. Bygninger med fredning av eksteriør og hovedkonstruksjoner, samt bygningsdeler og interiør eldre enn 1940, jf. kml § 15
- C. Bygninger med fredning av eksteriør, jf. kml § 15
- D. Parken og hagen ved Bogstad gård, jf. kml § 15
- E. Andre hager, badeplassen og grøntanlegg for øvrig, jf. kml § 15
- F. Alleer, trerekker, sentrale solitære og/eller gamle trær, jf. kml § 15
- G. Resterende vegetasjonsdekte arealer og dyrka mark, jf. kml § 15
- H. Gårdsplasser, veier, steingjerder, dammer med demninger, samt andre konstruksjoner som støttmurer, ruiner, broer, brønn, kalkovn, m.m., jf. kml § 15
- I. Innmark, utmark og vann, jf. kml § 19

Bestemmelser for objekter og arealer fredet etter kulturminneloven § 15

For objekter i kategori A. Bygninger med fredning av interiør og eksteriør, gjelder:

1. Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningene eller deler av disse.

2. *Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør og interiør eller endre opprinnelige elementer i eksteriør og interiør. Unntak fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.*
3. *Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningenes eksteriør og interiør eller konstruksjon. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.*
4. *Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med tradisjonelle materialer og metoder i tråd med bygningenes egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.*
5. *Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjon kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.*

For objekter i kategori B. Bygninger med fredning av eksteriør og hovedkonstruksjoner, samt bygningsdeler og interiør eldre enn 1940, gjelder:

6. *Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningene eller fredete deler av disse.*
7. *Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør eller endre hovedkonstruksjoner. Unntak fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 10.*
8. *Det er ikke tillatt å skifte ut fredete bygningselementer eller materialer, forandre fredete overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på disse. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 10.*
9. *Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med tradisjonelle materialer og metoder i tråd med bygningenes egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.*
10. *Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjon kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.*

For objekter i kategori C. Bygninger med fredning av eksteriør, gjelder:

11. *Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningene eller fredete deler av disse.*
12. *Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør eller endre elementer i eksteriøret. Unntak fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jfr. punkt 15.*
13. *Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningenes eksteriør. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 15.*

14. *Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med tradisjonelle materialer og metoder i tråd med bygningenes egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.*
15. *Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjon kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.*

For objekter og arealer i kategori D, E, F, G og H, gjelder generelt:

16. *Innenfor det fredete anlegget må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre objektenes eller arealenes karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Unntak fra dette er eventuelle tilbakeføringer på dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten, jf. pkt. 19.*

Eksempel på slike tiltak som ikke kan settes i verk, kan være:

- a. *Endring av terreng, utgraving, sprenging, planering, oppfylling eller andre landskapsinngrep på land eller i vann.*
- b. *Markslagsendring som for eksempel tilplanting av innmark eller oppdyrking av utmark.*
- c. *Etablering av alle former for ny bebyggelse, nye anlegg og større faste konstruksjoner.*
- d. *Fjerning eller endring av strukturerende vegetasjonselementer og eldre konstruksjoner.*
- e. *Felle eller skade sentrale solitære og/eller eldre trær.*
- f. *Utvidelser av veier og gårdsplasser og endring av belegg.*
- g. *Tilrettelegging for ferdsel som kan skade fredete objekter og arealer.*
- h. *Oppsetting av større skilt- og reklameinnretninger.*

Listen er ikke uttømmende.

17. *Alt vedlikehold, all skjøtsel, samt all istandsetting og tilbakeføring (jf. pkt. 19) skal skje med utgangspunkt i opprinnelig utforming og historiske spor, i tråd med objektenes og arealenes egenart og på en måte som ikke reduserer de kulturhistoriske verdiene.*
18. *Historisk kunnskap om objektene og arealene skal dokumenteres eller sikres gjennom bruk av tradisjonelle materialer og/eller tradisjonelle skjøtels- og vedlikeholdsmetoder.*
19. *Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjon kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.*

For objekter og arealer i kategori D. Parken og hagen ved Bogstad gård, gjelder spesielt:

20. Så langt det er mulig skal fortrinnsvis Peder Ankers planteliste fra 1792 legges til grunn ved skjøtsel og nyetablering av vegetasjon. For blomsterplantinger kan dokumenterte eller tidstypiske planter fra perioden ca. 1750 - 1955 benyttes.

For objekter og arealer i kategori F. Alleer, trerekker, sentrale solitære og/eller gamle trær, gjelder spesielt:

21. Ved reetablering eller fornying av trær, alleer og trerekker skal opprinnelig struktur videreføres. Hvis mulig bør samme arter benyttes.

Bestemmelser for område fredet etter kulturminneloven § 19

For område i kategori I. Innmark, utmark og vann, gjelder:

22. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

Eksempel på slike tiltak kan være:

- i. Etablering av ny bebyggelse og nye anlegg, bortsett fra eventuelle tilbakeføringer jfr. pkt. 23.
- j. Utvidelser av veier og parkeringsplasser og endring av belegg.
- k. Markslagsendring som tilplanting av innmark eller oppdyrking av utmark.
- l. Utgraving, sprenging, planering, oppfylling eller andre landskapsinngrep på land eller i vann.
- m. Oppsetting av større skilt- og reklameinnretninger.
- n. Tilrettelegging for (tyngre) motorisert ferdsel som kan skade fredete elementer.

Listen er ikke uttømmende.

23. Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjon kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.

24. Fredningen etter kml § 15 og kml § 19 er ikke til hinder for:

- o. Utvidelse av Sørkedalsveien til full tofelts kjørebredde og etablering av en løsning for myke trafikanter gjennom fredningsområdet, fra og med Peder Ankers plass til Zinober. Endelige traseer og utforming av løsninger skal ikke svekke kulturminneverdiene vesentlig og skal forhåndsgodkjennes av kulturminnemyndigheten.
- p. Videreføring av drift av museum og besøksgård, et allsidig jord- og skogbruk, og hagebruk i hagen (jf. kategori D), som ikke er i strid med fredningsformålet.
- q. Videreføring av drift av eksisterende grustak forutsatt en arrondering tilpasset det kulturhistoriske landskapet og gjennom en suksessiv tilbakeføring av arealet til innmark.

- r. *Drift og vedlikehold av infrastruktur for vann og avløp, samt for el-installasjoner.*
- s. *Eksisterende el-installasjoner kan fjernes både utomhus og innomhus. Nye høyspentledninger, med unntak av de høyeste spenningsnivåene, forutsettes lagt i bakken i eksisterende trase.*
- t. *Bruk og vedlikehold av turstier, lysløyper og andre eksisterende anlegg for sport og friluftsliv.*
- u. *Vanlig periodisk skjøtsel av objekter og arealer i kategori G. Resterende vegetasjonsdekte arealer og dyrka mark og i kategori I. Innmark, utmark og vann inkludert bl.a. rydding/tykning av skog og mudring av dammer og vann.*
- v. *Periodisk skjøtsel og mindre tiltak for å ivareta hensynet til spesielle naturverdier.*
- w. *Ferdsl og transport i henhold til rettigheter og servitutter, innenfor den fysiske belastning som eksisterende veilegemer tåler.*
- x. *Oppsetting av mindre skilt, utplassering av parkmøbler og gjennomføring av andre mindre tilretteleggingstiltak som kan fjernes uten å etterlate varige spor og skader.*
- y. *Etablering av ny næringsvirksomhet som ikke reduserer kulturminneverdiene og som ikke medfører fysiske inngrep i eller vesentlige endringer av objektene og arealene.*
- z. *Jakt og fiske etter gjeldende lovverk.*

Følger av fredningen

Når det gjelder behandlingen av fredete objekter, anlegg og område, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17, 18, 19 og 21, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Fredningen innebærer at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd. Det kan i særlige tilfeller gis dispensasjon fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet eller området. I behandlingen av dispensasjonssøknader skal skjønnsutøvelsen være løsningsorientert, i tråd med Riksantikvarens generelle retningslinjer.

Søknad om tillatelse skal sendes Byantikvaren i Oslo som avgjør om tiltaket kan iverksettes, og eventuelt på hvilke vilkår. Ved tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, eller hvordan fredningsbestemmelsene skal forstås, skal Byantikvaren likeledes kontaktes på forhånd.

Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og konstruksjoner skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Alt vedlikehold, all skjøtsel, samt all istandsetting og tilbakeføring av grøntanlegg og andre arealer skal skje med utgangspunkt i opprinnelig utforming og historiske spor, i tråd med objektene og arealenes egenart og på en måte som ikke reduserer de kulturhistoriske verdiene.

Det er eier som har ansvar for vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg. Det er imidlertid anledning til å søke Byantikvaren i Oslo om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider. Dersom krav i medhold av kulturminneloven § 15a virker fordyrende på arbeidet ved istandsetting av objekter og arealer som er i privat eie, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftsøkningen.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsblader. Se særlig nr. 11.1.1. Juridiske forhold – Å eie et fredet hus, www.riksantikvaren.no.

Bakgrunn for fredningsaken

Kulturminneverdiene knyttet til Bogstad gård og områdene rundt har vært anerkjent av både kulturminnemyndighetene og generelt i Oslos befolkning siden 1920-tallet. Kirke- og Undervisningsdepartementet fattet 27.2.1924 vedtak om fredning av hovedbygningens søndre fløy, boligfløyen. Departementet viste gjennom dette vedtaket at hovedbygningen er et viktig nasjonalt kulturminne. I ettertid kan det virke underlig at kun boligdelen av hovedhuset ble fredet, særlig fordi det inngår som en fløy i et enhetlig arkitektonisk samlet og lukket bygningskompleks. Studerer man fredningsvedtakene fra 1920-tallet, vil man imidlertid se at denne praksisen gjenfinnes i mange av de større anleggene som ble fredet. Den strenge begrensningen av fredningen kan derfor ikke betraktes som en bevisst kulturminnefaglig og arkitektonisk underkjennelse av at andre bygg og større deler av anlegget har høy og nasjonal verdi som kulturminner.

I 1955 ble Bogstad Stiftelse opprettet. Overdragelse av et areal på 133 502 kvadratmeter med bygninger, vesentlige deler av gammelt innbo og løsøre og en større kontantsum til Oslo kommune og Norsk folkemuseum, viser hvilken historisk betydning arvingene etter Nini Egeberg vurderte at eiendommen, bygningene og gjenstandene hadde. I gavebrevet heter det: «Det er vårt vilkår for gaven at eiendommen med bygninger, innbo og løsøre for all fremtid vernes om og forvaltes som et kjært nasjonalminne med den omsorg og pietet som tilkommer eiendommen etter dens plass i landets historie.».

Utbygging og større landskapsendringer er en trussel for kulturminneverdiene i de ytre områdene av Bogstad og for opplevelsen av hovedgården i kulturlandskapet. Boligbehovet i og rundt Oslo er stort, og dette øker presset på bruken av Marka og nærområdene rundt Bogstad. Hele området som fredes, ligger innenfor markalovens fysiske avgrensning. Det er likevel viktig at anlegget har et vern som eksplisitt sikrer kulturminneverdiene. Store endringer i hovedgårdens nære omgivelser, dvs. de områdene som fredes, ville medføre at de samlede kulturminneverdiene forringes og at det blir vanskelig å oppfatte og forstå hovedgårdens forhold til egne husmannsplasser, arbeiderboliger og egen inn- og utmark. Opplevelsesverdien vil også bli sterkt svekket.

Rundt Oslo lå det fram mot midten på 1900-tallet flere gods med store hovedgårder og storslåtte lystgårdsanlegg, bl.a. Ullevål, Linderud, Vækerø, Stubljan, Frogner og Bogstad. Av disse kan i dag kun Bogstad regnes som et godt bevart anlegg der også en større kontekst av arkitektoniske, næringsmessige og landskapsmessige aspekter er bevart.

Lokalisering og eiendomsforhold – automatisk fredete kulturminner – tidligere fredning – reguleringsmessig status

Eiendommene rundt Bogstad gård (gnr./bnr. 13/3, 13/36, 27/50, 27/2751, 27/2752 og 27/2753, Oslo) eies av Oslo kommune. Eiendommene forvaltes av Bymiljøetaten i Oslo. Eiendommen Bogstad gård (gnr./bnr. 13/1) eies av Bogstad Stiftelse og driftes av Norsk Folkemuseum.

Kulturminnet «dyrkingsspor» med Askeladden ID 169732, er lokalisert innenfor fredningsområdet. Dette kulturminnet er automatisk fredet i medhold av kulturminneloven § 4 og inngår ikke i dette fredningsvedtaket. Se kart side 4.

Boligdelen av hovedbygningen på Bogstad gård ble fredet ved vedtak datert 27.2.1924. Den inngår derfor ikke i dette fredningsforslaget. Se kart side 4.

Store deler av området rundt Bogstad er uregulert, men hele området reguleres av markalovens bestemmelser.

I forslag til «Kommuneplan for Oslo – Oslo mot 2030», er området fra Peder Ankers plass nordover til badeplassen satt av til «Aktivitetssone».

Følgende områder innenfor fredningsområdet har i dag slik reguleringsstatus:

- «Badeplassen-Peder Ankers plass» er regulert til friområde park, turvei/park, campingplass, i henhold til reguleringsplan S-3807, vedtatt av Oslo bystyre 27. september 2000.
- «Bogstadalleen» er i planforslag foreslått regulert til formål vei, turvei, allé, hensynssone bevaring, jevnfør pågående sak til politisk behandling i Oslo kommune, sak nr. 2000803092.

Forhold til naturmangfoldloven

Ved offentlig myndighetsutøvelse som berører naturmangfoldet, skal prinsippene i naturmangfoldloven legges til grunn. Vi viser til lov av 19. juni 2009 nr. 100, Lov om forvaltning av naturens mangfold §§ 8-12.

Riksantikvaren gjennomførte søk i Artsdatabankens «Artskart» den 1.6.2014 og Miljødirektoratets "Naturbase den 2.5.2014 for å fremskaffe kunnskap om beslutningsgrunnlaget. Dette er i samsvar med kravene i naturmangfoldloven § 7. Naturmangfoldet innenfor og i nærhet til det fredningsområdet er dessuten beskrevet i rapporten «Naturverdier i Sørkedalen» som ble utgitt i 2006. Nedenfor er en omtale av viktige naturtyper og rødlistede arter innenfor området som er fredet etter kulturminneloven.

Innenfor det fredete området er det registrert fire svært viktige naturtyper, ti viktige naturtyper og ti lokalt viktige naturtyper.

De svært viktige naturtypene omfatter Sørkedalsvassdraget på strekningen Bogstadvannet – Sloradammen, deltaet ved Bogstadvannets innløp, Bogstadvannet, samt ei slåttemark i et sumpområde sørøst i Bogstadvannet.

Av naturtyper definert som viktige finnes *parklandskap* ved Bogstad gård og Peder Ankers plass, *hagemark* ved Bogstad gård, *naturbeitemark* sør for Skuggen, *rik edellauvskog* i sørøstre ende av Bogstadvannet, *dammer* ved Strømsbråten (Mjålanddammen) og Jegersborg (Jegersborgdammen), *gammel barskog* øst for Skuggen og *andre viktige forekomster* ved parkeringsplassen ved Strøm.

Det er registrert flere rødlistede arter innenfor fredningsområdet. Av kritisk truede arter finnes ål og lomvi. Det er også funnet edelkreps, myrrikse, myrstjerneblom og granråtevedbille i området. Disse er definert som sterkt truede arter. Av nær truede arter nevnes følgende følger: Bergirisk, dobbeltbekkasin, dvergdykker, dverglo, fiskemåke, fiskeørn, hettemåke, hønsehauk, konglebit, nattergal, sivhøne, skjeand, snadderand, storlom, storspove, strandsnipe, stær, svartand, toppdykker, tornirisk, tornskate, tårnseiler, varsler, vipe. I tillegg er, av samme sårbarhetsgrad, karplantene blærestarr, vadderot, ask og alm, soppen rosenkjuke og insektene blodrød høstlibelle, sørlig slamdøgnflue og *Carabus cancellatus*, funnet i området.

Innenfor gruppen sårbare arter finner vi fugler som alke, bergand, lappfiskand, lerkefalk, makrellterne, rosenfink, sanglerke og vepsevåk. Dessuten er det registret karplanter som hasselurt, enghaukeskjegg og vannplanten firling, i tillegg til algen skjørglattkrans, soppen ospeskinn, sommerfuglen *Coleophora albella* og insektet *Orthotrichia tragetti*.

Konsekvenser av fredningen for naturmangfoldet

Riksantikvaren anser at fredningens konsekvenser for naturmangfoldet er i tråd med bestemmelsene i naturmangfoldloven og at fredningen i all hovedsak ikke har noen negativ påvirkning på naturmangfoldet. Det er grunnlag for å anta at en fredning bidrar til å støtte opp om naturmangfoldet innenfor størstedelen av de foreslåtte fredningsområdene. Som eksempel kan nevnes en forventet opprettholdelse av den allsidige driften av innmarka innenfor fredningsområdet, samt skjøtselen av Bogstad Skogpark, jf. eksisterende skjøtselsplan. Dette er aktiviteter og tiltak som vil hindre gjengroing av området.

Det kan imidlertid oppstå avgrensede interessekonflikter mellom natur- og kulturminnevernet knyttet til eventuell felling eller kraftig tilbakeskjæring av gamle trær, dersom dette viser seg nødvendig for å opprettholde kulturhistoriske verdier. En annen type konflikt kan knyttes til eventuell spredning av innførte plantearter (fremmede organismer) som f.eks. edelgran, bøk og enkelte urteaktige planter, fra parken til områdene rundt.

For å hindre tap av natur- og kulturminnemangfold anbefales det å utarbeide en forvaltningsplan som definerer prinsipper for skjøtsel som tar høyde for både naturverdier og kulturminneverdier innenfor området som fredes. Alternativt eller i tillegg, anbefales det å utarbeide en skjøtselsplan spesielt for Bogstad gård inkludert park, hage og restarealer.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Bogstad under Morten Leuch d.y.

Mye tyder på at det helt fra Morten Leuchs tid (1732-1768) var utarbeidet en felles plan for gårdsanlegget med hagen. Hovedtrekkene i denne planen er opprettholdt fram til i dag. Gjennom anlegget går en hovedakse fra terrassen ved Bogstadvannet, gjennom prydhagen, hovedbygningen og gårdsplassen, og avsluttes ved et tårn med spir og fløy i fonden av gårdsplassen. Både hage og hovedbygning er en variant av en europeisk felles arkitektur.

Bogstad under Peder Anker

Da Peder Anker (1749-1824) kjøpte Bogstad i 1772, satte han i gang store utvidelser av gårdsanlegget. Hovedbygningen ble forlenget på begge sider, sidefløyer ble bygget slik at gårdstunet ble innelukket, og en rekke med uthus langs «gata» ovenfor hovedbygningen ble oppført. I tillegg fikk stabburet sitt nåværende volum, og flere andre bygninger ble forbedret. Vannverket ble utvidet, og bygging av demninger ved Jegersborgdammen og Strømsdammen ble satt i gang. Portstuer i slagstein ble oppført. Markalåven, den eneste bevarte av flere utlåver, ble sannsynligvis også bygd av Peder Anker. Dessuten fikk han bygd nye hus på Strøm.

Anker anla den første kjøreveien, kalt Bogstadveien, inn i Sørkedalen. Der denne veien krysset Ankerveien, etablerte han Peder Ankers plass med portstuene. Dette var og er fremdeles hovedadkomsten til Bogstad gård. Fra portstuene langs veien nordover etablerte Anker en allé som bidro til en storslagen opplevelse for besøkende som kom til Bogstad.

Det sies å være Peder Anker som introduserte den engelske landskapsstilen til Norge på 1780-tallet. Landskapsparken og hagene på Bogstad sto i en særklasse i Ankers tid. Ved hjelp av gartner Johann Grauer (1756-1819) omformet Anker området etter den moderne landskapsstilens prinsipper. Parken har fra den tiden beholdt sin nærmest klassiske struktur, med de to hovedsiktaksene ut over Bogstadvannet mot sørvest i retning Fossum og mot sørøst i retning utsiktskollen ovenfor badeplassen.

En planteliste fra 1792 utarbeidet av Peder Anker, omfatter en rekke innførte, eksotiske arter som ble prøvd ut på Bogstad, til sammen nesten 200 arter av lignoser (busker og trær), stauder og veksthusplanter. Enkelte av disse artene kom fra Amerika og var introdusert i Europa tidligere på 1700-tallet. Anker ønsket bl.a. å teste ut ulike planters økonomiske verdi.

Kjøkkenhagen på Bogstad gård var i bruk allerede fra slutten av 1780-årene. I Ankers tid var det på Bogstad to veksthus og et svanehalsoransjeri. Alle lå langs «gata». Det var også drivbenker for bl.a. meloner og ananas.

Peder Anker satte i gang omfattende nydyrkingsarbeider på Bogstad. Under hans tid på godset økte dyrket areal til ca. 1350 daa. Vannsyk og myrlendt jord ble forvandlet til brukbart åkerland gjennom etablering av steinsatte dreneringsgrøfter. Nye kornsorter ble prøvd ut, og eng ble anlagt.

Bogstad gård var et politisk samlingspunkt og en viktig arena både under forspillet til og selve året 1814. Både Peder Anker og grev Herman Wedel Jarlsberg, som flyttet til Bogstad i denne perioden, var sentrale skikkelser med stor innflytelse. Etter at unionen med Sverige var et faktum, ble Peder Anker utnevnt til statsminister i Stockholm og Wedel Jarlsberg ble finansminister og senere stattholder.

Bogstad under tre generasjoner Wedel Jarlsberg

I 1824 overtok Karen f. Anker (1789-1849) og Herman Wedel Jarlsberg (1779-1840) Bogstadgodset. Hovedinteressen til Herman Wedel Jarlsberg var rikspolitikken, men han var både storgodseier, industriherre og greve av Jarlsberg, noe som krevde mye arbeid og ga stort ansvar. Det var dårlige tider og vanskelig avsetning for produktene som godset produserte. Problemene med matvareforsyningen under krigen overbeviste greven om at det var viktig for Norge å bli selvforsynt med landbruksvarer, og han utviklet derfor Bogstad til et mønsterbruk.

Greven bygde bl.a. flere utlåver og en ny låve med vannhjulrevet treskeverk og kornheis. Nye jordbruksmaskiner, bl.a. en engelsk plog, ble kjøpt inn. Av stor betydning for driften ble ansettelsen av forvalter Pettersen, som eksperimenterte med nye driftsmetoder innenfor landbruket.

Greveparets sønn, baron Herman Wedel Jarlsberg (1818-1888) arvet i 1854 Bogstad med 1400 daa dyrket mark og 8000 daa skog, mens størsteparten av det gamle Bogstadgodset ble delt mellom hans søsken. Baronene gjennomførte bl.a. ombyggingsarbeider på hovedbygningen og bygde delvis ny Maskinlåve, nytt fjøs, samt nåværende gartnerbolig. I baronens eiertid ble det gjennomført en større opprydding i den da gjengrodde parken, og det ble plantet inn en del nye treslag.

Godseier Hermann Wedel Jarlsberg (1851-1914) var sønn av baronen, og overtok Bogstad i 1889. Han utbedret og moderniserte bygningene på gården, endret gårdsdriften og økte besetningen av husdyr. I hagen ble det dyrket frukt og grønnsaker som ble lagret i kjelleren gjennom vinteren. Gården hadde fiskerett i Bogstadvannet, og det ble jevnlig fisket abbor og gjedde m.m. som inngikk i kostholdet på gården. Det ble også bygd hus på plassen Murmesterstua, og til Aker kommune forærte han småskolen Bogstad skole.

Bogstad under Nini Wedel Jarlsberg

Nini Wedel Jarlsberg (1880-1945) giftet seg med Westye Parr Egeberg (1877-1959) og overtok Bogstad gård i 1914. Paret moderniserte hovedbygningen både innvendig og utvendig etter planer fra arkitekt Arnstein Arneberg. Det ble innlagt sentralvarme, elektrisk lys og varmt vann. De bygde også ny innredning i fjøset tilpasset skiftefjøs, og oppførte ny forvalterbolig ved Jegersborg. Det ble satset stort på salgsproduksjon av blomster og grønnsaker i nye veksthus. Arbeiderboligene og boligene på plassene ble ansett som gammeldagse pga. nye og generelle krav om høyere boligstandard. Det store huset på Strømsbråten ble bygd om fra fire til to boenheter, og et nytt en og halvannenetasjes hus som rommet fire leiligheter, ble satt opp. Også det største huset på Strøm ble ombygd til færre boenheter.

I 1955 solgte arvingene til Bogstad - Mimi Eek (1905-1999), Lucy Høegh (1907-1992) og Karen Aall (1911-2007), alle født Egeberg - mesteparten av jorda og skogen under Bogstad til Oslo kommune. Bogstad gård med bygninger, innbo, 133 daa park og annet terreng rundt gården, ble gitt i gave til Bogstad Stiftelse som ble opprettet i 1955. I dag eies eiendommen av Bogstad Stiftelse og driftes av Norsk Folkemuseum.

Ansatte og husmenn på Bogstad

I perioden 1770 til 1850 var Bogstad sentrum for en familiekers, for et stort driftskonsern og for norsk politikk. Bogstadgodset besto i 1820 av flere gårder og skog i ulike herred og prestegjeld, i Nordmarka og Maridalen. Skogen utgjorde 550 000 daa. Virksomheten som Peder Anker drev, sysselsatte ca. 140 familier knyttet til Bærums verk, masovn og hammer på Fossum og i Maridalen. I tillegg kom 200 kullkjørere og et ukjent antall sagbruksarbeidere, malmkjørere og håndverkere. Også jordbrukere, gartnere og tømmerhoggere inngikk i arbeidsstokken. Dessuten bodde og arbeidet det på Bogstad gård bl.a. husholderske, tjenere, stuepiker og kokker. På det meste hadde Anker ca. 2500 mennesker i sitt brød. Godseieren sørget for lege, fast matforsyning og dels boliger for de ansatte.

Mange av dem som arbeidet på Bogstad gård, bodde på husmannsplasser nær gården. De hadde arbeidsplikt på gården eller hadde andre yrker som var nødvendig for driften, f.eks. smed, salmaker, murmester eller melkekjørere. Husmennene utgjorde en viktig

arbeidskraftressurs og representerte både en økende arbeidsdeling i økonomien og en økende spesialisering i sysselsettingen.

I folketellingene fra 1800- og 1900-tallet er plassene Strøm, Strømsbråten, Murmesterstua, Jegersborg, Søndre og Nordre Skuggen, samt portstuene oppført med husmenn.

Veiene

Som generalkrigskommissær og general-veiintendant hadde Peder Anker oppsynet med veiene i Norge. Etter Ankers planer ble det bl.a. anlagt vei over Dovre til Trondheim, fra Larvik til Kristiansand, fra Christiania over Krokskogen, ned Krokkleiva til Ringerike og over Filefjell til Lærdalsøyri.

Det første veianlegget som Anker anla, var strekningen fra Drammensveien ved Vækerø til Bogstad. Han kalte denne Bogstadveien (nåværende Vækerøveien og Sørkedalsveien). Veien ble påbegynt i 1785, den gikk gjennom Bogstad gård, og ble etter hvert ført videre opp gjennom Sørkedalen. Dette var den aller første kjøreveien inn i dalen. Ankerveien ble etablert omkring år 1800. Bogstadveien og Ankerveien krysser hverandre ved Peder Ankers plass. Peder Ankers plass og portstuene er selve porten og innfarten til Bogstad gård.

Før disse veiene ble bygd, var almannaveien, også kalt Byveien, den viktigste og trolig det eldste veifaret innover i Sørkedalen. Dette var en kløvvei som hevdes å ha vært i bruk opp gjennom middelalderen.

Både langs Byveien og gamle og nye Sørkedalsvei (tidligere Bogstadveien), ble det av Peder Anker anlagt steingjerder og støttemurer. Fra portstuene og nordover, samt fra Bogstad gård og nordover, ble det plantet alleer. Det hevdes at straffanger/krigsfanger ble brukt i arbeidet med å lage steingjerdene og plante alleene.

I 1928 ble Johanneskirken ved Kontraskjæret revet. Westye Parr Egeberg brukte elementer av pusset betong og granitt fra denne kirken som kant langs vannet sør for badeplassen. Tilsvarende elementer ble brukt langs «privatveien» nord for badeplassen. Tidligere sto det stabbesteiner langs veien nord og sør for badeplassen.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Riksantikvarens vurdering av kulturminnet – begrunnelse for fredningen

Bogstad er et kulturminne av høy nasjonal verdi. Deler av godset har stor arkitektonisk verdi og hele anlegget har høy kulturhistorisk verdi. De mange fysiske sporene som er bevart, gir anlegget og området en høy grad av autenticitet.

Bogstad gård er det siste av de store godsene i Osloregionen der det fremdeles er mulig å se, oppleve og forstå de større sammenhengene disse samfunnene utgjorde. Godset og dets eiere har en helt sentral posisjon i Norges politiske historie og i landets næringshistorie.

Med sin sentrale beliggenhet i Oslo, har Bogstad gård en svært høy opplevelsesverdi og er viktig også som kilde til kunnskap om og interesse for historie både på personlig, lokalt og overordnet nivå.

Bogstad gård med sine godt bevarte næromgivelser er unik. Dagens tilstand, bruk og forvaltning av området er et godt grunnlag for den videre bevaringen av og sikringen av disse kulturhistoriske verdiene.

Lovgrunnlag

Det følger av kulturminneloven § 15 at departementet kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Det følger videre av § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren, jf. § 12 nr. 1 i forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven.

Redegjørelse for saksgang fram til fredningsforslaget

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med lov om kulturminner § 22 nr. 1, meddelt grunneierne Oslo kommune, Bogstad Stiftelse og Ole Christian Ruud pr. e-post den 13.3.2014. Varselet ble lagt ut på Riksantikvarens nettsider under *aktuelt/høringer og kunngjøringer* den 10.3.2014, kunngjort i Aftenposten 14.3.2014 og i Akersposten den 20.3.2014. Klima- og miljødepartementet ble varslet om oppstart av fredningen pr. e-post den 14.3.2014. Et utvidet varsel ble sendt grunneier Oslo kommune ved Bymiljøetaten og Eiendoms- og fornyelsesetaten pr. brev den 10.4.2014.

Riksantikvaren har avholdt følgende møter med interessenter i perioden fram til forslaget om fredning ble lagt ut til høring / offentlig ettersyn:

- Møte med Bogstad Stiftelse, Bogstad Gård, Norsk Folkemuseum, Oslo kommune ved Bymiljøetaten og Byantikvaren, samt Fylkesmannen i Oslo og Akershus, den 25.2.2014.
- Befaring på Bogstad med grunneiere, rettighetshavere og andre interesserte, den 27.3.2014.
- Informasjonsmøte med lag, foreninger og andre interessert på Bogstad Gård, den 7.5.2014.
- Møte med grunneierne den 8.5.2014.
- Møte med Bogstad Stiftelse, Bogstad Gård og Norsk Folkemuseum, den 12.5.2014.

Etter høringen ble det den 10.10.14 avholdt et møte mellom Bogstad Stiftelse og Riksantikvaren.

Forslaget til fredning ble i samsvar med Lov om kulturminner § 22 nr. 1, lagt ut til offentlig ettersyn. Dokumentene ble publisert på Riksantikvarens nettsider den 10.6.2014, samtidig som melding om forslag til fredning ble sendt til berørte parter og instanser. Høringsfrist ble satt til 15.8.2014. Forslaget til fredning ble kunngjort i Norsk lysningsblad den 10.6., i Aftenposten den 13. 6. og i Akersposten 19.6.2014.

Riksantikvaren mottok 14 skriftlige merknader til forslaget om fredning. Merknadene ble vurdert og innarbeidet i forslaget til fredning.

Den 12.9.2014 og i henhold til kulturminneloven § 22 nr. 3, ble forslaget til fredning oversendt Oslo kommune for politisk behandling. Endelig frist for uttalelse fra Oslo kommune ble satt til 14.11.2014. Byråd for byutvikling oversendte den 22.10.2014 sin uttalelse til Riksantikvaren, på vegne av Oslo kommune og etter delegert myndighet. Byutviklingskomiteen sluttet seg til byrådets uttalelse i møte den 29.10.14.

Merknadene fra Oslo kommune er vurdert og innarbeidet i dette dokumentet. Se avsnittet «Kommentarer og merknader til forslag om fredning datert 12.9.2014, jf. politisk behandling i Oslo kommune – jf. kulturminneloven § 22 nr. 3», side 28.

Kommentarer og merknader ved varsel om oppstart av fredning

Ole Christian Ruud

Fra grunneier Ole Christian Ruud ble det pr. telefon den 13.3.2014 meddelt Riksantikvaren at han ikke ønsket fredning av sin eiendom.

Riksantikvarens kommentar, jf. fredningsforslag datert 10.6.2014:

Saken ble diskutert i et møte med Ole Christian Ruud den 8.5.2014. Riksantikvaren ønsket å frede en mindre del av Ruuds tomt som grenser til Byveien, totalt 2178 m² (inkludert 196 m² etter kml § 15). Byveien er en gammel ferdselsåre inn og ut av Sørkedalen av stor kulturhistorisk verdi. For å begrense eventuelle negative konsekvenser av fredningen for eier, ville Riksantikvaren foreslå i fredningsbestemmelsene at fredningen ikke skal være til hinder for eventuell framtidig etablering av boliger på det fredete arealet av eiendommen under forutsetning av en annen tilkomstvei enn via badeplassen og Byveien.³ Riksantikvaren mente at det bør utredes hvorvidt det er mulig å foreta makeskifte mellom grunneier og Oslo kommune for om mulig å sikre tilkomstveien til tomten fra sørøst.

Oslo golfklubb

Fra Oslo golfklubb, ved Niels Vik, mottok Riksantikvaren spørsmål pr. telefon den 18.3.2014, om den foreslåtte fredningen ville berøre Oslo golfklubb.

Riksantikvarens kommentar, jf. fredningsforslag datert 10.6.2014:

Riksantikvaren informerte om at årsaken til at en smal stripe langs Sørkedalsveien, av arealene som Oslo golfklubb disponerer, foreslås fredet, er at steingjerdet som går langs nye og gamle Sørkedalsvei har stor kulturhistorisk verdi. Noe areal vest for steingjerdet tas med i fredningen som buffersone for å kunne sikre gjennomføring av eventuelle framtidige istandsettningstiltak eller tilbakeføringer av steingjerdet. Fredningen vil ikke være til hinder for aktivitet i regi av Oslo golfklubb, bl.a. i form av skjøtsel av anlegget, såfremt aktivitet og tiltak ikke er til skade for steingjerdet.

Jan Dante

Jan Dante henvendte seg til Riksantikvaren pr. telefon den 24.3.2014 og pr. e-post den 28.4.2014. Dante forvalter på vegne av sine barn en skogeiendom utskilt fra Voksen gård nordøst for det foreslåtte fredningsområdet. Dante mener at den foreslåtte fredningen vil begrense ferdselen til tilstøtende eiendommer, legge betydelige begrensninger på og føre til ulemper for dagens skogsdrift, samt innskrenke fremtidige utviklingsmuligheter for bl.a. boligutvikling, idretts- og fritidsrelaterte anlegg, oppgradering av Sørkedalsveien, gang- og sykkelsti i Sørkedalen, vei eller eventuell løsning for trikk og bane.

³ Foreslåtte bestemmelse ble etter offentlig ettersyn tatt ut av forslaget til fredningsbestemmelser. Se: Merknader til forslag om fredning framkommet under offentlig ettersyn. Riksantikvarens kommentarer. Eiendomsforhold, side 25.

Riksantikvarens kommentar, jf. fredningsforslag datert 10.6.2014:

Hele området som foreslås fredet, reguleres av markalovens bestemmelser. I tillegg er strekningen badeplassen – Peder Ankers plass regulert etter plan- og bygningsloven og «Bogstadalleen» foreslått regulert etter plan- og bygningsloven. Markaloven legger restriksjoner på boligutviklingen i området. Den foreslåtte fredningen etter kulturminneloven vil på samme måte hindre boligutbygging, og dagens situasjon opprettholdes innenfor fredningsområdet. Når det gjelder oppgradering av vei, gang- og sykkelsti, vil Riksantikvaren foreslå følgende fredningsbestemmelse: «Fredningen ikke skal være til hinder for utvidelse av Sørkedalsveien til full tofelts kjørebredde og etablering av en løsning for myke trafikanter gjennom fredningsområdet, fra og med Peder Ankers plass til Zinober. Endelig trasé og utforming av løsning for myke trafikanter skal ikke svekke kulturminneverdiene vesentlig og den skal forhåndsgodkjennes av kulturminnemyndigheten.» Fredningen vil heller ikke være til hinder for bruk og vedlikehold av turstier, lysløyper og andre eksisterende anlegg for sport og friluftsliv. Ferdsel til og fra tilstøtende eiendommer vil heller ikke bli hindret av fredningen. Det vil ikke bli foreslått bestemmelser som endrer bruken av veiene slik de benyttes i dag. Fredningen vil ikke påvirke driften av skog på tilstøtende eiendommer.

Christiania Roklub

Christiania Roklub ønsker mudring av Bogstadvannet. Helen Sterud henvendte seg til Riksantikvaren pr. e-post den 31.3.2014, på vegne av Christiania Roklub, for å undersøke om mudringen kommer i konflikt med foreslått fredning.

Riksantikvarens kommentar, jf. fredningsforslag datert 10.6.2014:

Området ved Christiania Roklubs lokaler og deler av Bogstadvannet vil inngå i fredningen, hovedsakelig som område fredet etter kulturminnelovens § 19. På bakgrunn av mottatt informasjon vurderer Riksantikvaren det slik at den ønskete mudringen og alternative mellomlagringsområder ikke er i konflikt med den varslede fredningen av Bogstad. Det forutsetter imidlertid at mellomlagringen av massene ikke strekker seg ut over 2 år, at det ikke gjøres inngrep i grunnen, samt at det ryddes opp i områdene som blir benyttet til mellomlager og for ilandføring av masse etter at massene er kjørt bort. Riksantikvaren har anbefalt Christiania Roklub å ta kontakt med Byantikvaren for vurdering av potensialet for arkeologisk kulturminner i området, før arbeidet settes i gang.

Sameiene på Fossum

Erik Grimm kontaktet Riksantikvaren pr. e-post den 30.4.2014, på vegne av sameiene på Fossum, og informerte om at det foreligger planer for utbygging av området rundt Fossum bruk som ligger vest for Bogstadvannet i Bærum kommune.

Riksantikvarens kommentar, jf. fredningsforslag datert 10.6.2014:

Riksantikvaren er kjent med at det foreligger planer om utbygging av området rundt Fossum bruk. Dette området ligger imidlertid utenfor området som foreslås fredet. Kulturminneloven regulerer kun områder som fredes.

Jan M. Fredriksen

Jan M. Fredriksen oversendte Riksantikvaren pr. e-post den 7., 8., 9. og 26.5.2014, informasjon om Bogstad, både relatert til området som foreslås fredet og til nærliggende områder. Fredriksen foreslår bl.a. å utvide den foreslåtte fredningen på følgende måte: Flytte nordre grense for fredet område til kommuneskoggrensen fra Byveien (Myra) til Zinoberveikrysset og

videre vestover fra Sørkedalsveien langs bekken nord for Zinober til Sørkedalselva. I tillegg foreslås tatt med skogområdet opp til markagrensen fra Bogstad camping til Strømsdammen, med en nordlig grense nord for Strømsdammen og vestover til Strømsbråten og Byveien. Det anmodes om at utvidelsen må omfatte Strømsdammen og vassdraget nedstrøms. Dessuten mener Fredriksen at den opprinnelige traseen til Byveien går forbi Svarverud (nær krysset Ankerveien / Olaf Bulls vei) og at det derfor bør fredes en korridor langs veien/stien fra Svarverud og til Byveien i svingen ved badeplassen.

Riksantikvarens kommentar, jf. fredningsforslag datert 10.6.2014:

Riksantikvaren har vurdert forslagene om å utvide området som er foreslått fredet. Fredriksens forslag om å utvide nordre og østre grense for å inkludere Strømsdammen, Zinober og Oslo kommunes eiendom nord for Zinober, ville ha gitt en klarere grensedrøgning mot areal utenfor foreslått fredning. Dette hadde også vært en logisk utvidelse både sett i forhold til at Zinober har vært en husmannsplass under Bogstad og i forhold til eksisterende landskapsrom. Når Riksantikvaren likevel velger ikke å utvide området, er det fordi vi mener at arealet vi nå har foreslått, er tilstrekkelig for å oppnå fredningens formål. Det areal, de objekter og strukturer som er med i forslaget til fredning, viser Bogstad som det unike gårdsanlegget det har vært, med ulike funksjoner og med spor av tidligere drift og livsførsel.

Når det gjelder Byveien fra svingen ved badeplassen og videre sørover mot Svarverud, har Riksantikvaren følgende kommentar: Det er indikasjoner på at Byveien, inkludert nevnte strekning, kan være en kløvsti som ble brukt opp gjennom middelalderen. Veien kan dermed være automatisk fredet, jf. kml § 4 første ledd bokstav d. Byveiens alder er imidlertid ikke tilstrekkelig dokumentert. Riksantikvaren har valgt å ta deler av Byveien med i fredningen av Bogstad, slik at en strekning av Byveien kan bli permanent fredet.

Merknader til forslag om fredning datert 10.6.2014, framkommet under offentlig ettersyn
Riksantikvaren har mottatt høringsuttalelse til fredningsforslaget fra følgende instanser og privatpersoner:

- Kristin Schibbye
- Oslo kommune Bydel Vestre Aker
- Statnett
- Vestre Aker Fremskrittsparti
- Oslo kommune Bymiljøetaten
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus
- Oslo kommune Eiendoms- og byfornyelsesetaten
- Leif W. Erichsen
- Oslo kommune Vann- og avløpsetaten
- Knut Stabell
- Akershus fylkeskommune
- Hafslund Nett AS
- Bogstad Stiftelse
- Madeleine von Essen

Merknader til forslaget

1. Kristin Schibbye, 18.6.14

Schibbye er positiv til forslaget om fredning, men har stilt følgende spørsmål:

- a. Er det tatt høyde for OL i Oslo 2022 med tilhørende trafikk inn til en OL-arena som Wyller løypa?
- b. Er det tatt hensyn til de økende friluftaktivitetene i Marka innenfor Sørkedalen med adkomst for syklister og gående?

2. Oslo kommune Bydel Vestre Aker, 23.6.2014

Vestre Aker bydelsutvalg er positiv til fredning av Bogstad gård med plasser og kulturlandskap og støtter i all hovedsak Riksantikvarens forslag.

- a. Støtten forutsetter at fredningen ikke blir til hinder for en utvidelse av Sørkedalsveien som er nødvendig av trafikksikkerhetsmessige årsaker.
- b. Bydelsutvalget mener at arealet som foreslås fredet på eiendommen gnr. 33 bnr. 988, bør tas ut av fredningsforslaget dersom det ikke kan gjøres et makeskifte med Oslo kommune.
- c. Bydelsutvalg beklager at Riksantikvaren ikke gir klare signaler om at etaten vil gå inn i problematikken knyttet til utbyggingen på Fossum, jf. visuell betydning for området som foreslås fredet.
- d. Bydelsutvalget ønsker at det tilrettelegges for egen gang- og sykkelvei rundet hele Bogstadvannet.

3. Statnett, 3.7.2014

Statnett har en kraftledning med et klausulert byggeforbudsbelte gjennom området. Ledningen inngår i prosjektet Nettplan Stor-Oslo.

- a. Statnett forutsetter at de fortsatt har tilgang til ledninger i forbindelse med drift og vedlikehold. Dette kan innebære bruk av kjøretøy og helikopter.
- b. Eventuell fredning må ikke hindre drift i forhold til gjeldende lover og forskrifter, ekspropriasjonsskjønn og dets forutsetninger.
- c. Ved bygging av nye kraftledninger vil de høyeste spenningsnivåene planlegges som luftledninger (Ot.prp. nr. 62 (2008-2009)).

4. Vestre Aker Fremskrittsparti, 30.7.2014

Vestre Aker Fremskrittsparti er positive til forslaget om fredning av Bogstad gård med plasser og kulturlandskap, men mener at forslaget bidrar til en veldig sterk båndlegging av området og derfor kan ha negative bivirkninger. Partiet er særlig opptatt av følgende:

- a. Sørkedalsveien må få to fulle kjørebaneer og sykkelsti med romslig bredde i tett tilknytning til veien. For å sikre dette mener de det er nødvendig å flytte østre portnerbolig (portstue) og å etablere rundkjøring på Peder Ankers plass.
- b. Private grunneiere i og ved fredningsområdet må ikke bli skadelidende på grunn av fredningen. Spesielt er de opptatt av eiendom gnr. 33 bnr. 988, og de mener at grunneier må få full kompensasjon ved eventuell fredning, alternativt at eiendommen tas ut av fredningsforslaget.
- c. Det bør etableres en tursti rundt hele Bogstadvannet.

5. Oslo kommune Bymiljøetaten, 24.7.2014

Bymiljøetaten er positiv til en fredning av Bogstad gård med plasser og kulturlandskap. Etaten har bl.a. følgende kommentarer og presiseringer til dokumentet:

- a. Fredningen må ikke være til hinder for bl.a. fjerning av plantefelt av gran og bekjempelse av fremmede arter.
- b. Bruk av Peder Ankers planteliste vs. problematikk knyttet til fremmede arter.
- c. Bymiljøetaten mener parken og hagen bør skjøttes slik at både naturmangfoldet og de kulturhistoriske verdiene ivaretas.

- d. Registrerte rødlistede arter som ikke har spesiell relevans for området eller fredningsforslaget foreslås tatt ut.
- e. Det bør gjøres unntak fra bestemmelse punkt 21 ved eventuell reetablering av alleen.
- f. Bestemmelsene må ikke hindre nødvendige tiltak for anlegging av gråvannsanlegg som bl.a. installering av kummer og etablering av sprede-grøfter.
- g. Krav om reetablering av tidligere terreng, jf. bestemmelser punkt 24 q, bør frafalles.
- h. Eiendommen gnr. 33 bnr. 988 ligger innenfor markagrensen og er kartlagt som verdifull naturtype. Med dette som utgangspunkt finner ikke Bymiljøetaten det naturlig å diskutere makeskifte med kommunen for å kunne bygge ut eiendommen. De foreslår at Riksantikvaren henviser til at eiendommen skal forvaltes etter bestemmelsene i markaloven dersom det ikke er aktuelt med fredning etter kulturminneloven.

6. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, 11.8.2014

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har ingen konkrete merknader til forslaget, men viser til kommunens ansvar som planmyndighet, jf. Fylkesmannens forventningsbrev til kommunene av 10. april 2014.

7. Oslo kommune Eiendoms- og byfornyelsesetaten, 12.8.2014

Kommunen eier 6 eiendommer med 24 tilhørende bygninger innenfor foreslåtte fredningsområde. Bymiljøetaten forvalter alle disse eiendommene.

Eiendoms- og byfornyelsesetaten har ingen store merknader til fredningsforslaget, men mener det er viktig at bruken av bygningene ikke begrenses gjennom fredningen og at de fortsatt kan brukes til det de er forutsatt benyttet til og på en regningssvarende måte. Dette gjelder særlig bolighusene i kategori B. Østre og Vestre portnerbolig (portstue) nevnes spesielt.

8. Oslo kommune Vann- og avløpsetaten, 13.8.2014

Etaten kommenterer at Riksantikvaren har ivaretatt fremtidig vedlikehold av vann- og avløpsledninger (jf. bestemmelsenes punkt 24) og at fredningen ikke vil være til hinder for dette.

9. Leif W. Erichsen, 15.8.2014

Erichsen ber om at det tas hensyn til følgende forhold i forbindelse med fredningen av Bogstad gård:

- a. Fremtidig tur-, gang- og sykkelvei i ytterkant og gjennom det foreslåtte fredningsområdet. Det fremsettes bl.a. forslag om at alleen kan flyttes, at grensen for fredningen kan avsluttes ved veggen til port-boligene (portstuene) og at port-boligene bør kunne flyttes.
- b. Krysningpunktet Peder Ankers plass. Følgende to alternativer foreslås; underjordisk kryss for myke trafikanter ved Peder Ankers plass og krysning for gang-/sykkelvei øst for fredningsområdet.

10. Knut Stabell, 15.8.2014

Stabell kommenterer følgende forhold i forslaget til fredning:

- a. Forslaget til fredning støttes, men det bes om at fredningen ikke vil hindre etableringen av en utvidet veiskulder på begge sider av Sørkedalsveien. Det bør derimot ikke tillates ny gang- og sykkelvei langs Sørkedalsveien. I tillegg mener Stabell det ikke bør tillates asfaltering av dagens turvei / den historiske adkomsten til Bogstad gård.
- b. Fredningen bør ikke hindre en justering av skiløypa fra bensinstasjonen/Bogstad Camping og fram mot lysløypa ved Skuggen, samt en varsom oppgradering av turveien

mellom Bogstad Camping og Skuggen, samt det gjørmete partiet av turveien der skiløypa krysser veien nord for Jordbråten og fram mot Øgården.

- c. Kraftledningen eies av Statnett, og dersom ledningen blir revet bør det vurderes å bevare et par master som kulturhistorisk dokumentasjon.

11. Akershus fylkeskommune, 15.8.2014

Akershus fylkeskommune støtter forslaget til fredning av Bogstad gård med plasser og kulturlandskap.

Fylkeskommunen informerer om at de har gitt innspill til varsel til planarbeidet med omregulering av Fossum i Bærum. De har i den sammenheng gjort oppmerksom på at endringer i planområdet kan ha betydning for fjernvirkningen og opplevelsen av landskapet sett fra Bogstad gård.

12. Hafslund Nett AS, 15.8.2014

Hafslund Nett AS har et betydelig antall el-installasjoner som bl.a. luftledninger, nettstasjoner, master, brytere og jordkabler, innenfor området som foreslås fredet. Installasjoner og anlegg skal driftes, vedlikeholdes og fornyes. Dette krever bruk av motorkjøretøy og rydding av skog langs luftledningene. Hafslund Nett AS foreslår følgende endringer i fredningsbestemmelsene punkt 24:

- a. 24 r. *Drift, vedlikehold og fornyelse av infrastruktur for vann og avløp, samt for el-installasjoner*
- b. Tillegg til punkt 24: *Skogrydding for å ivareta sikker drift av eksisterende luftledninger for el-forsyningen.*

13. Bogstad Stiftelse, 20.8.2014

Bogstad Stiftelse stiller seg meget positiv til den foreslåtte fredningen. De ser det som vesentlig at kulturmiljøets helhet sikres for ettertiden, noe som også er i tråd med gavebrevets målsetting og intensjon.

Stiftelsen har følgende kommentarer til forslaget om fredning:

- a. Bogstad Stiftelse eier eiendommen gnr. 13 bnr. 1. De har eget styre og er ansvarlig for eiendommen, inkludert park, bygninger og innbo. Norsk Folkemuseum har driftsansvar – uten finansieringsplikt. Stiftelsen presiserer at Bogstad Stiftelse står som søker om økonomisk støtte dersom konsekvenser av fredningen fører til fordyrende tiltak.
- b. Det vises til fredningen av Bygdøy og fredningsbestemmelsen § 9. Stiftelsen skriver at slike bestemmelser også bør komme til anvendelse ved fredning av Bogstad og mener at fredningsbestemmelsene må endres slik at de reflekterer dette. Synspunktet begrunnes med at Norsk Folkemuseum har faglig ansvar for driften på Bogstad.
- c. Stiftelsen mener at planteutvalget i hage/park ikke bør begrenses til artene i Peder Ankers planteliste, men bør gjenspeile hele perioden 1760-1948.
- d. Stiftelsen og Folkemuseet ønsker i samarbeid med Oslo kommune å videreutvikle områdene utenfor den inngjerdede parken (frukthagen, kornfeltet, blomsterfeltet mm.). Bogstad Stiftelse ønsker derfor at disse områdene stilles friere i forhold til innhold og utforming.
- e. Betydningen av at fredningsvedtaket får en utforming som sikrer at Bogstad Gård fortsatt kan utvikles i samsvar med Stiftelsens formål og forvaltningsoppdragets intensjon, understrekes.
- f. Bogstad Gård søker å være en moderne og dynamisk kulturinstitusjon, noe som kan føre til behov for ombygging/utvidelser av eksisterende driftsbygninger (både av hensyn til publikum og ansatte). Stiftelsen og Folkemuseet anser dette som et viktig bevaringsarbeid. Det er også viktig for inntjeningen. Stiftelsen mener at dette

utviklingsarbeidet må tas hensyn til under utformingen av fredningsbestemmelsene og på en slik måte at prosessene rundt godkjennelser ikke blir for kompliserte og tidkrevende.

14. Madeleine von Essen, 26.8.2014

Von Essen har følgende kommentarer til høringen:

- a. Ønske om å koble gnr./bnr. med bygningsnummer på kart.
- b. Spørsmål om hva fredningen betyr for skjøtsel av hagene rundt bygninger som foreslås fredet.
- c. Ønske om å markere utsiktsskollen og Byveien på kart.
- d. Foreslår tillegg til bestemmelsen punkt 17 som begrenser bruken av parken til store arrangement.
- e. Mener punkt 18 i bestemmelsene er uklart formulert.
- f. Foreslår tilføyelse til bestemmelsenes punkt 21 om artsvalg i alleer.
- g. Kommenterer faglige unøyaktigheter i dokumentasjonsvedlegget.

Riksantikvarens kommentarer

Trafikksituasjonen

Flere av høringsuttalelsene omtaler trafikksituasjonen inn til Sørkedalen (ref. merknad 1b, 2a, 4a, 5, 9 og 10a). Det handler særlig om at fredningen ikke må bli til hinder for bedring av trafikkforholdene både for motorisert ferdsel og for ikke-motorisert ferdsel. Riksantikvaren vil bemerke at det i fredningen er tatt hensyn til ferdsel for gående og syklende og annen ikke-motorisert ferdsel, samt motorisert ferdsel, gjennom bestemmelsene (punkt 24o). Denne sier at fredningen ikke skal være til hinder for utvidelse av Sørkedalsveien til full tofelts kjørebredde og etablering av en løsning for myke trafikanter gjennom fredningsområdet, fra og med Peder Ankers plass til Zinover. Endelige traseer og utforming av løsninger skal ikke svekke kulturminneverdiene vesentlig. Traseene skal forhåndsgodkjennes av kulturminnemyndigheten.

Det har kommet forslag om å bedre trafikksituasjonen gjennom å flytte Østre portstue og alleen, samt å etablere en rundkjøring eller underjordisk kryss for myke trafikanter på Peder Ankers plass (ref. merknad 4a, 5e, 9a, 9b og 10a). Riksantikvaren mener det vil være en svekkelse av kulturminneverdiene dersom Østre portstue flyttes, og dersom det gjøres større inngrep i Peder Ankers plass. En endring av Peder Ankers plass og flytting av portstuen vil gi en forskyvning av perspektivet og forholdet mellom aksene Ankerveien og Sørkedalsveien (tidligere Bogstadveien) som er selve porten og innfarten til Bogstad gård. Portstuene og alleen har en veloverveid arkitektur og dimensjon, planlagt for å gi en storslagen opplevelse ved ankomst til Bogstad hovedgård. Portstuene skal tydelig vise at man kommer inn på godsets område og er derfor formgitt i tråd med hovedanlegget. Alleen skal gjenplantes. Riksantikvaren presiserer at kulturminnemyndighetene skal forhåndsgodkjenne trasé og endelig løsning.

En fredning etter kulturminneloven er et permanent vedtak som ikke kan ta opp i seg alle eventualiteter. Riksantikvaren vil bemerke at dersom fremtidige, enkeltstående arrangementer berører området som f.eks. et OL med Wyller-løypa som arena, kan det søkes om dispensasjon fra fredningen, jf. kulturminnelovens bestemmelser. (Ref. merknad 1a).

Ferdsel og aktivitet i fredningsområdet

Riksantikvaren har ikke foreslått bestemmelser som endrer bruken av veiene slik de benyttes i dag. Ferdsel til og fra tilstøtende eiendommer vil ikke bli begrenset av fredningen. Når det

gjelder sport og friluftsliv, vil fredningen ikke være til hinder for bruk og vedlikehold av turstier, lysløyper og andre eksisterende anlegg for sport og friluftsliv. Ved en eventuell fremtidig etablering av turvei/sykkelvei rundt Bogstadvannet kan allerede eksisterende veier/stier innenfor fredningsområdet benyttes. Fredningen tillater imidlertid ikke utvidelser av veier og gårdsplasser og endring av belegget ut over unntaksbestemmelsen for Sørkedalsveien (jf. foreslåtte fredningsbestemmelser punkt 16f og 24o). For nye traseer for f.eks. skiløyper eller sykkelveier, må det søkes om dispensasjon fra fredningen, jf. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd, dersom dette medfører inngrep i kulturminnet. (Ref. merknad 2d, 4c, 9a og 10b).

Infrastruktur, installasjoner og anlegg

Riksantikvaren foreslår unntaksbestemmelser for drift av infrastruktur som vann og avløp og el-installasjoner (jf. fredningsbestemmelsene punkt 24r). Når det gjelder el-installasjoner innebærer dette at Statnett har tilgang til ledninger i forbindelse med drift og vedlikehold, også gjennom nødvendig bruk av kjøretøy og helikopter (ref. merknad 3a). Riksantikvaren forutsetter imidlertid at det ved drift og vedlikehold av infrastruktur, inkl. el-installasjoner og kraftledninger, tas hensyn til kulturhistoriske verdier jf. formålet med fredningen.

Riksantikvaren bemerker at fredningen ikke vil være til hinder for drift av el-installasjoner og kraftledninger etter gjeldende lover og forskrifter (ref. merknad 3b). Statnett viser til Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) og opplyser at dersom nye kraftledninger skal bygges, vil de høyeste spenningsnivåene planlegges som luftledninger (ref. merknad 3c). Vi vil understreke at fredningen ikke vil være til hinder for bygging av nye kraftledninger, inkludert luftledninger for de høyeste spenningsnivåene, såfremt nye kraftledningenes trasé følger eksisterende trasé og ikke overskrider eksisterende bredder på nåværende traseer. Riksantikvaren har derfor justert fredningsbestemmelse punkt 24s i henhold til dette.

Det er framsatt forslag om at dersom Statnett skal fjerne sine luftledninger over Bogstad, bør et par master vurderes bevart (ref. merknad 10c). Riksantikvaren foreslår i fredningsbestemmelse 24s at eksisterende el-installasjoner kan fjernes. En eventuell bevaring av master vil være Statnetts ansvar.

Også Hafslund Nett AS har et betydelig antall el-installasjoner innenfor området. De mener at fredningen ikke må bli til hinder for vedlikehold og fornyelse i tillegg til drift av infrastruktur for el-installasjoner (ref. merknad 12a). Riksantikvaren mener at en fornyelse av infrastrukturen kan forstås som utbedringer i eksisterende anlegg/struktur. For tiltak som krever inngrep eller endring i fredet område for gjennomføring, må det i hvert enkelt tilfelle søkes om dispensasjon fra fredningen, jf. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd. Riksantikvaren har justert fredningsbestemmelse 24r gjennom å inkludere vedlikehold.

Hafslund Nett AS foreslår følgende tilleggsbestemmelse «Skogrydding for å ivareta sikker drift av eksisterende luftledninger for el-forsyningen» (ref. merknad 12b). Riksantikvaren viser til at skogrydding knyttet til sikker drift inngår i og er ivaretatt gjennom fredningsbestemmelse 24r.

Oslo kommune Vann- og avløpsetaten mener at fredningen gjennom foreslåtte bestemmelser, ikke vil være til hinder for framtidig vedlikehold av vann- og avløpsledninger (ref. merknad 8). Oslo kommune Bymiljøetaten poengterer at bestemmelsene ikke må hindre nødvendige tiltak for gjennomføring av gråvannsanlegg, inkludert kummer og spredegrøfter (ref. merknad 5f). Riksantikvaren ser behov for en forsvarlig håndtering av vann og avløp, og vil søke å imøtekomme nye behov. Fredningen innebærer likevel at det for hvert enkelt tiltak som krever inngrep i fredet område for gjennomføring, må søkes om dispensasjon jf. kulturminneloven §§

15a og 19 tredje ledd. Dette vil gjelde både nye el-installasjoner og ny infrastruktur for vann og avløp.

Unntaksbestemmelse 24q omhandler videreføring av drift av eksisterende grustak forutsatt bl.a. reetablering av tidligere terreng. Oslo kommune Bymiljøetaten mener Riksantikvaren bør frafalle krav om reetablering (ref. merknad 5g). Riksantikvaren frafaller dette kravet. Bestemmelsen er omformulert til «...forutsatt en arrondering tilpasset det kulturhistoriske landskapet....»

Eiendomsforhold

Forslaget til fredning lagt ut til offentlig ettersyn, omfattet eiendommer tilhørende Oslo kommune, Bogstad stiftelse og en privat grunneier (gnr. 33 bnr. 988). Vestre Aker Fremskrittsparti mener at den private eiendommen (gnr. 33 bnr. 988) ikke bør fredes dersom det ikke gis full kompensasjon (ref. merknad 4b). Vestre Aker bydelsutvalg skriver i sin uttalelse at den private eiendommen må tas ut av fredningsforslaget dersom det ikke kan gjøres et makeskifte med Oslo kommune (ref. merknad 2b). I høringssvaret fra Oslo kommune Bymiljøetaten viser etaten til markaloven og områdets verdifulle naturtype, og finner det ikke naturlig å diskutere makeskifte med tanke på utbygging av eiendommen (ref. merknad 5h).

Eiendommen gnr. 33 bnr. 988 (tilhørende hjemmelshaver Ole Christian Ruud) er tatt ut og inngår dermed ikke i det endelige fredningsområdet. En fredning av en mindre del av denne eiendommen ville ha berørt en mulig fremtidig veiadkomst til tomten fra vest. Det er ikke avholdt forhåndskjønn med avklaring om hvorvidt det ville foreligge et eventuelt erstatningsansvar ved fredning av deler av tomten, jf. kulturminneloven § 26. Med bakgrunn i dette tar Riksantikvaren ut denne delen av det foreslåtte fredningsområdet. Direktoratet vil påpeke at en fremtidig veiadkomst til denne tomten vil være mulig å anlegge fra øst. En slik løsning fra øst vil ikke berøre viktige nasjonale kulturminneverdier knyttet til Bogstad gård.

Drift og utvikling av bygningene

Oslo kommune eier og Bymiljøetaten forvalter 6 eiendommer med 24 tilhørende bygninger innenfor fredningsområdet. Eiendoms- og byfornyelsesetaten er opptatt av at bruken av bygningene ikke begrenses gjennom fredningen og at bygningene fortsatt og på en regningssvarende måte kan brukes til det de er forutsatt benyttet til. Østre og Vestre portstue nevnes spesielt. (Ref. merknad 7). Fredningen vil ikke være til hinder for fortsatt bruk av Oslo kommunes bygninger slik de brukes i dag. Fredningen legger begrensninger på hva som kan gjøres mht. bygningenes eksteriør (kategori C) og bygningenes eksteriør og hovedkonstruksjoner, samt bygningsdeler og interiør eldre enn 1940 (kategori B). Fredningen legger ingen ytterligere restriksjoner på interiøret. Dette innebærer at det f.eks. kan gjennomføres oppgraderinger av innredning i eksisterende kjøkken og våtrom i disse boligene.

Bogstad Stiftelse understreker betydningen av at Bogstad gård kan utvikles i samsvar med Stiftelsens formål og forvaltningsoppdragets intensjon (ref. merknad 13e). Det vises også til mulige framtidige behov for ombygging/utvidelser av eksisterende driftsbygninger (ref. merknad 13f). Fredningen søker å ivareta de kulturhistoriske verdiene ved Bogstad gård, noe som også er i samsvar med Gavebrevet fra 1955. Bogstad gård er et autentisk gårdsanlegg, utviklet ut fra eiers ambisjoner, kunnskaper, vilje og økonomi, og de fram til 1950 mest økonomisk forsvarlige driftsformer. En forsvarlig ivaretagelse av de kulturhistoriske verdiene på et slikt autentisk storgårdsanlegg vil legge begrensninger på mulighetene for ombygging og utvidelser av bygningsmassen avhengig av fredningsbestemmelsene for den enkelte bygning.

Forvaltning av det fredete området

Det er eier som har ansvar for å vedlikeholde fredede bygninger og anlegg. Private eiere, herunder private stiftelser, kan imidlertid søke Byantikvaren i Oslo om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider (ref. merknad 13a).

Når det gjelder behov for og ønsker om å iverksette tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, skal det søkes om dispensasjon fra fredningen. I dette tilfellet skal Byantikvaren i Oslo behandle søknadene om dispensasjon. (Ref. merknad 13f). Se for øvrig kapitlet om «Følger av fredningen».

Bogstad Stiftelse mener at fredningsbestemmelsene for Bogstad må tilpasses et nivå som tilsvarer fredningsbestemmelsene for Bygdøy kulturmiljø (ref. merknad 13b). Riksantikvaren vil til dette bemerke at Bygdøy kulturmiljø er vesentlig forskjellig fra Bogstad gård både formelt sett og i praksis. Mens store deler av kulturmiljøfredningen på Bygdøy omfatter et museumsanlegg med tilflyttede bygningsvolumer (Norsk Folkemuseum), er grunnlaget for fredning av Bogstad gård basert på Bogstad som et autentisk gårdsanlegg. Dette gjenspeiles i formålene med fredningene, der Norsk Folkemuseum er fredet som et museum mens Bogstad fredes som det sentrale gårdsanlegget i Bogstadgodset. Norsk Folkemuseum inngår i en kulturmiljøfredning etter kulturminneloven § 20 mens Bogstad fredes som enkeltobjekter og område rundt etter kulturminneloven §§ 15 og 19. Disse fredningsvariantene benyttes på anlegg av ulik karakter og gir også ulik grad av beskyttelse. Riksantikvaren mener den type fredningsbestemmelser som gjelder for Norsk folkemuseums og Vikingskipshusets områder (sone B) på Bygdøy, på lang sikt ikke vil være tilstrekkelige for å ivareta fredningens formål og de kulturhistoriske verdiene ved Bogstad gård.

Kulturlandskapet med park og hager

Landskapsparken ved Bogstad gård ble anlagt av Peder Anker. Den gjenspeilet Ankers interesse for botanikk og utprøving av nye vekster både til pryd og nytte. En planteliste utarbeidet av Anker fra 1792 omfatter 190 arter. Bogstad Stiftelse mener at planteutvalget i hage/park ikke bør begrenses til artene i denne listen, men bør gjenspeile perioden 1760-1948 (ref. merknad 13c).

Når det gjelder landskapsparken, som mest sannsynlig var den første av sitt slag i Norge, mener Riksantikvaren at Ankers planteliste, så langt det er mulig, må være utgangspunkt for valg av arter. Grøntarealene rundt hovedbygningen har imidlertid hatt ulike blomsterplantinger og pyntebed i perioden som er av størst interesse i forbindelse med fredningen (1750-1955). Riksantikvaren innser at det vil være fordelaktig å kunne vise de ulike epokenes blomsterplantinger, både foran hovedbygningen og i de nærmeste områdene i parken. Bestemmelse punkt 20 er endret i henhold til dette.

Mange av artene i Peder Ankers planteliste er omtalt i Artsdatabankens publikasjon «Fremmede arter i Norge – med Norsk svarteliste 2012». Oslo kommune Bymiljøetaten mener følgende bør tilføyes bestemmelsene punkt 20: «.. med mindre det vurderes å innebære økologisk risiko». Etaten viser til naturmangfoldlovens bestemmelser. (Ref. merknad 5b). Naturmangfoldloven hjemler en forskrift om fremmede organismer som nå er ute på høring. Denne forskriften har til formål å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som kan medføre uheldige følger for naturmangfoldet. Riksantikvaren mener denne forskriften vil regulere ukritisk bruk av skadelige fremmede organismer. Forslaget til tilføyelse er derfor ikke tatt inn i bestemmelsen.

Bymiljøetaten påpeker at fredningsbestemmelse punkt 16 ikke bør være til hinder for bekjempelse av fremmede arter, f.eks. kjempebjørnekjeks, eller fjerning av plantefelt av gran (ref. merknad 5a). Riksantikvaren forutsetter at kulturlandskapet skjottes på en måte som tar hensyn til kulturhistoriske interesser. Kulturlandskapet innenfor fredningsområdet har i perioder vært betydelig åpnere enn det er i dag. Når det gjelder arealer fredet etter kulturminneloven § 19, vil derfor ikke fredningen være til hinder for fjerning av plantefelt av gran, og heller ikke for bekjempelse av fremmede arter. På arealer fredet etter kulturminneloven § 15 må det søkes om dispensasjon dersom plantefelt etablert før 1955 ønskes fjernet. Når det gjelder fremmede arter, vil det i § 15-området, som bl.a. omfatter park og hager, finnes svært mange arter definert som fremmede organismer. Riksantikvaren viser til den kommende forskriften om fremmede organismer og mener forskriften bør ligge til grunn for bekjempelsen av skadelige fremmede arter i dette området (se ovenfor).

Når det gjelder Bymiljøetatens øvrige kommentarer til naturmangfold, har Riksantikvaren tatt ut hele setningen det vises til i merknad 5c, da denne ikke er av vesentlig betydning for forståelsen av teksten. Med hensyn til kommentaren om rødlistede arter innenfor området som fredes (ref. merknad 5d), har Riksantikvaren forholdt seg til arter registrert i Artsdatabankens «Norsk rødliste for arter» som er et krav i henhold til naturmangfoldloven. Teksten er opprettholdt.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har ingen konkrete merknader til fredningsforslaget, men viser til kommunens ansvar som planmyndighet (ref. merknad 6).

Bogstad Stiftelse ønsker å videreutvikle arealet som i forslaget til fredning er omtalt som hagen, jf. kategori D i fredningsbestemmelsene (ref. merknad 13d). Riksantikvaren mener dette kan tillates i den grad det ikke er i strid med fredningsformålet og har åpnet for dette gjennom bestemmelsenes punkt 24p.

Når det gjelder øvrige hager innenfor fredningsområdet, er Riksantikvarens intensjon å opprettholde inntrykket av hagene i struktur og form, slik de har vært som bl.a. husmannshager. (Ref. merknad 14b). Det kan gjøres endringer i hagene som ikke går ut over eldre strukturer der disse finnes. Eldre strukturer kan f.eks. være gjerder, hekker, planter av frukttrær og styvede trær. Fredningen er ikke til hinder for etablering av blomsterbed, kjøkkenhage o.l. Ordlyden i bestemmelse 16d er justert for å presisere dette.

Det foreslås å endre fredningsbestemmelse i punkt 17 slik at det legges begrensninger på gjennomføring av store arrangement i parken (ref. merknad 14d). Riksantikvaren mener disse hensynene er ivaretatt gjennom bestemmelsen i punkt 16g der det står at det ikke kan tilrettelegges for ferdsel som kan skade fredete objekter og arealer.

Fredningsbestemmelsenes punkt 18 er justert for å gjøre teksten tydeligere (ref. merknad 14e). Forslaget om tilføyelse til bestemmelse punkt 21 er tatt til etterretning (ref. merknad 14f).

Områder som grenser til Bogstad

Riksantikvaren er kjent med at det foreligger planer om utbygging av området rundt Fossum bruk i Bærum kommune (ref. merknad 2c). Området på vestsiden av Bogstadvannet inngår ikke i fredningen og reguleres ikke av kulturminneloven knyttet til fredningen av Bogstad med hovedgård, plasser og kulturlandskap.

Riksantikvaren har imidlertid gitt innspill til Akershus fylkeskommune i den pågående prosessen med utarbeidelse av områderegulering for Fossum. Der ber Riksantikvaren Akershus

fylkeskommune være særskilt oppmerksom på bl.a. landskapskvalitetene i området og fjernvirkningen av eventuell utbygging sett fra Bogstad gård og park, slik at verdiene som knytter seg til bl.a. Bogstad gård ikke forringes ved en større utbygging. Akershus fylkeskommune har i sitt innspill til varsel til planarbeidet med omregulering av Fossum gjort oppmerksom på dette (ref. merknad 11).

Når det gjelder trasé for myke trafikanter rundt Bogstadvannet i form av gangvei/sykkelvei/turvei, er det innenfor fredningsområdet, allerede veier som kan benyttes til dette formålet (se avsnitt om *Ferdseil og aktivitet i fredningsområdet* ovenfor). Riksantikvaren kan ikke i forbindelse med fredningen uttale seg om trasé for myke trafikanter utenfor fredningens grenser. (Ref. merknad 2d, 4c, 9a og 10b).

Andre forhold

Riksantikvaren har tatt til etterretning kommentarer om dokumentasjonsvedlegget (ref. merknad 14g) og ønsket markering av utsiktsskollen og Byveien på kart (ref. merknad 14c). Når det gjelder kobling av bygningsnummer og gnr./bnr. på kart mener Riksantikvaren at kartene slik de er gjengitt i foreliggende dokumenter, er tilstrekkelige.

Kommentarer og merknader til forslag om fredning datert 12.9.2014, jf. politisk behandling i Oslo kommune – jf. kulturminneloven § 22 nr. 3

Merknader til forslaget

Følgende uttalelse er på delegasjon av Oslo bystyre, gitt av Byråd for byutvikling i Oslo kommune:

«Bogstad gård er utvilsomt et kulturminne av høy nasjonal verdi og bør fredes. Fredningsområdets geografiske utstrekning er imidlertid veldig stort og omfanget av fredningen rundt kulturminnet etter kulturminnelovens § 19 bør reduseres. Sørkedalsveien fredes fra Peder Ankers plass til Zinober. Fredningen av denne meget viktige veistrekningen for transport til og fra Sørkedalen er problematisk for Oslo kommune. Arealet til veien og fremtidig gang-/sykkelvei med sideområder bør primært holdes utenfor fredningen. Kommunen bør kunne fastsette bruk og vedlikehold av dette arealet selv i stedet for å måtte være avhengig av kulturminnemyndighetens godkjenning. Fredningsbestemmelsenes punkt 24 gir imidlertid en viss sikkerhet for at det kan etableres en løsning som er akseptabel for kommunen. Jeg har for øvrig merket meg at Riksantikvaren har etterkommet og funnet avbøtende løsninger for mange av de bemerkninger kommunens virksomheter har kommet med. Med denne bakgrunn anbefaler jeg fredningsforslaget med de endringsforslag som er nevnt ovenfor.»

Riksantikvarens kommentarer

Formålet med fredningen av Bogstad er bl.a. å ivareta de historiske verdiene knyttet til Bogstadgodset som en kompleks sosial struktur, med ulike arbeidsfunksjoner og sosiale sjikt. I fredningen inngår derfor både sentralanlegget med tilhørende grøntanlegg og alleer, portstuer, uthus, driftsbygninger, boliger for ansatte, husmannsplasser, m.m. i tillegg til bl.a. konstruksjoner som veier, steingjerder og damanlegg. Naturressursene i området ble tidligere utnyttet til fulle. På grunn av beliggenheten i det kupert terrenget i Sørkedalen, ble jordveien til Bogstadgodset spredt ut i landskapet mellom beitemark og skogkledde koller. Området er fremdeles preget av variasjonen i og utnyttelsen av arealet og naturressursene. Dette preget og helheten i området søkes ivaretatt gjennom fredningen. Dette er bakgrunnen for den

geografiske utstrekningen og størrelsen på området fredet etter § 19. Fredning etter denne bestemmelsen søker å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet.

Etter merknadene i endelig politisk behandling fra Oslo kommune, har Riksantikvaren foretatt en ny vurdering av den ytre fredningsgrensen i § 19-områdene. Direktoratet er enige med Oslo kommune i at grensene kan justeres noe uten at dette får store negative konsekvenser for kulturminnet. Riksantikvaren har tatt innvendingen til følge på slik måte: Arealet som ble foreslått fredet vest for Bogstad gård er omtrent halvert, og fredningsgrensen i nord er redusert med 40 m. I øst på strekningen mellom Mjålanddammen og Søndre Skuggen, er § 19-området redusert med 20 m. Det totale arealet som fredes etter § 19 er dermed redusert med 231 daa i forhold til det opprinnelige forslaget.

Riksantikvaren vurderer at Sørkedalsveien fra Peder Ankers plass til begynnelsen av gangveien på vestre side av veien må fredes etter § 15, mens resten av veistrekningen med parkeringsplasser fram til Zinober fredes etter § 19. Riksantikvaren mener at denne fredningen i praksis gir en større fleksibilitet mht. å finne en tilfredsstillende løsning for en utvidelse av Sørkedalsveien til full tofelts kjørebredde og etablering av en løsning for myke trafikanter gjennom fredningsområdet, enn dersom det ble satt en entydig grense for en framtidig utvidelse gjennom fredningen. Slik fredningen nå er endelig utformet, ligger det implisitt en mulighet til å vurdere aktuelle traseer nærmere. Fredningen er for øvrig ikke til hinder for normalt vedlikehold av Sørkedalsveien.

Klagerett og tinglysning

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. En eventuell klage må være skriftlig framsatt innen 3 uker etter at dette vedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29. Klagen skal stiles til departementet, men sendes Riksantikvaren. Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5.

Vennlig hilsen

Jørn Holme
riksantikvar

Hanna Kosonen Geiran
avdelingsdirektør

Vedlegg:

- Dokumentasjon av Bogstad gård med plasser og kulturlandskap.
- Enklere og raskere dispensasjonsbehandling av tiltak på byggverk, anlegg mv. fra nyere tid, områder og kulturmiljøer som er fredet i medhold av kulturminneloven. Rundskriv – 27.09.2013 (endret 20.05.2014).
- Å eie et fredet hus. Riksantikvarens informasjon om kulturminner, 11.1.1.

